

AANTEKENEN

Aan de Eerste Kamercommissie voor
Binnenlandse Zaken en de Hoge
Colleges van Staat / Algemene Zaken
en Huis van de Koning (BiZa/AZ)
Postbus 20017
2500 EA DEN HAAG

Tevens per e-mail aan de commissieleden

uw ref.

tel direct (seccr.)

+31 20 55 06 852

onze ref.

fax direct

59934/JGR/eba/ 2066466/0.3

+31 20 55 06 952

datum

e-mail

5 maart 2018

Jan.van.der.Grinten@kvdl.com

inzake: St. Meer Democratie / intrekken Wrr

Geachte commissie,

Als raadslieden van Stichting Meer Democratie (hierna: Meer Democratie) wenden wij ons namens haar tot u met een bericht over een door haar aanhangig gemaakte rechtszaak over het wetsvoorstel tot intrekking van de Wet raadgevend referendum (hierna: Intrekkingswet) en een verzoek over de behandeling van dit wetsvoorstel door de Eerste Kamer.

Inleiding

Volgens de website van de Eerste Kamer zal op 6 maart 2018 de procedure worden besproken voor de behandeling van het hiervoor genoemde wetsvoorstel. Het kabinet beoogt de Intrekkingswet in werking te laten treden zonder de mogelijkheid te bieden daarover een raadgevend referendum te houden. Daartoe zijn de artikelen V en VI in het wetsvoorstel opgenomen, die als volgt luiden:

Op alle door of namens Kennedy Van der Laan N.V. gesloten overeenkomsten worden zij rechtsaansprakelijk deelt te worden zittende zijn, buiten aansprakelijkheid van de afzender, onder andere, de op de aanvrage afgebrachte kopie van het aansprakelijkheid berisct. Deze zijn te zien op www.kennedyvanderlaan.nl en kunnen worden gedownload en afgeprint van deze website, op verzoek worden de afgeprinte overeenkomsten kosteloos toegestuurd.

All agreements entered into by or on behalf of Kennedy Van der Laan N.V. pursuant to which it shall perform services shall be subject to its general terms and conditions which contain, inter alia, the limitation of liability printed on the back of this document. They can be consulted at www.kennedyvanderlaan.nl and may both be downloaded and printed from that site, upon request the general terms and conditions will be provided free of charge.

Haarlemmerweg 333, 1051 LH Amsterdam
Postbus 58188, 1040 HD Amsterdam
t. +31 (0)20 5506 666, f. +31 (0)20 5506 777
e. info@kvdl.nl, www.kennedyvanderlaan.nl

advocaat NI 93 INC.B 0653 3797 73 t.n.v. Stichting Beheer
Derdengelden Kennedy Van der Laan Advocatuur
notariaat NI 43 INC.B 0696 2100 53 t.n.v. Derdengelden
Kennedy Van der Laan Notariaat

“ARTIKEL V

Op deze wet is de Wet raadgevend referendum niet van toepassing.

ARTIKEL VI

Deze wet treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het Staatsblad waarin zij wordt geplaatst, en werkt terug tot en met het tijdstip van de bekrachtiging van het voorstel van deze wet.”

Meer Democratie is van mening dat het niet mogelijk is de Intrekkingswet op de wijze zoals het kabinet beoogt in werking te laten treden en op die manier aan de werking van de Wet raadgevend referendum (hierna: Wrr) te onttrekken. Zij heeft om die reden de Staat der Nederlanden gedagvaard voor de civiele rechter te Den Haag. Een afschrift van de dagvaarding is aan deze brief gehecht (**bijlage**).

Hierna wordt de juridische grondslag van de primaire en subsidiaire vorderingen van Meer Democratie kort toegelicht. Daarna zal uiteen worden gezet wat de consequentie is van deze vordering voor wetten die na publicatie van de Intrekkingswet gedurende de tijd dat deze procedure loopt (bij de rechtbank en eventueel het gerechtshof en de Hoge Raad), zullen worden aangenomen. Vervolgens zal Meer Democratie haar verzoek aan u uiteenzetten.

Toelichting vordering

In haar primaire vordering in deze zaak verzoekt Meer Democratie de rechtbank Den Haag bij vonnis, uitvoerbaar bij voorraad, om:

“voor recht te verklaren dat de wet tot intrekking van de Wet raadgevend referendum (TK 2017–2018, 34 854, nr. 2) ingevolge artikel 8 lid 2 jo. lid 1 Wet raadgevend referendum vanaf het moment van bekrachtiging daarvan van rechtswege is opgeschort tot acht weken na de mededeling in de Staatscourant bedoeld in artikel 7 van de Wet raadgevend referendum;”

De grondslag voor deze vordering ligt in artikel 8 Wrr. Dit artikel luidt:

Artikel 8

- 1. Een tijdstip van inwerkingtreding van een wet of onderdeel van een wet waarover een referendum kan worden gehouden, wordt niet eerder gesteld dan acht weken na de mededeling in de Staatscourant, bedoeld in artikel 7.*
- 2. Indien bij of krachtens de wet een tijdstip van inwerkingtreding zodanig is vastgesteld dat dat tijdstip valt binnen de in het eerste lid genoemde termijn, wordt de inwerkingtreding van rechtswege opgeschort tot de dag na het verstrijken van die termijn.*
- 3. Artikel 7 van de Bekendmakingswet blijft buiten toepassing.*

Deze bepaling komt er kort gezegd op neer dat het op grond van artikel 8 lid 1 Wrr niet is toegestaan in een wet een inwerkingstredingsbepaling op te nemen die regelt dat die wet eerder in werking treedt dan acht weken na de mededeling in de Staatscourant bedoeld in artikel 7 van de Wrr. De hier bedoelde mededeling in de Staatscourant bevat onder andere het besluit van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (hierna: de minister) over de vraag of de wet referendabel is. Het enige toetsingskader voor de beantwoording van die vraag is artikel 5 Wrr, dat limitatief de uitzonderingen opsomt op de mogelijkheid over een wet een referendum te houden. Onbetwist is dat de Intrekkingwet niet onder die uitzonderingen valt en dus referendabel is op grond van dit toetsingskader. De desbetreffende mededeling moet de minister binnen zes dagen na de bekrachtiging van de Intrekkingwet in de Staatscourant publiceren.

Artikel 8 lid 2 Wrr bevat een vangnetbepaling voor het geval de wetgever een inwerkingstredingsbepaling opneemt die afwijkt van het bepaalde in artikel 8 lid 1 Wrr, zoals het geval is bij de Intrekkingwet. De inwerkingtreding van dergelijke wetten wordt opgeschort tot de dag na het verstrijken van de termijn genoemd in artikel 8 lid 1 Wrr. De reden voor die vangnetbepaling is dat een afwijkende inwerkingtredingstermijn niet is toegestaan, daarom niet kan gelden en ook voor wetten die een dergelijke met de wet strijdige inwerkingstredingsbepaling bevatten, de mogelijkheid dient te bestaan voorafgaand aan hun inwerkingtreding een referendum te houden.

Volgens Meer Democratie is eenvoudig te zien dat op grond van deze, ook op de Intrekkingwet van toepassing zijnde bepaling, de Intrekkingwet niet in werking kan treden voordat de termijn van artikel 8 lid 1 Wrr is verstreken. Dat is de termijn waarbinnen burgers de mogelijkheid hebben een inleidend verzoek voor een raadgevend referendum te doen. De primaire vordering is gebaseerd op die constatering en komt er dus op neer dat de Intrekkingwet anders dan het kabinet beoogt en dan de Raad van State (in afwijking van zijn eerdere advies over de intrekking van de Tijdelijke referendumwet) heeft geadviseerd, niet in werking *kan* treden voordat die mogelijkheid is geboden. Meer Democratie ziet zich in haar visie gesteund door de vooraanstaande staatsrechtsg geleerde prof. dr. W. J. M. Voermans, wiens visie op dit punt ook staat geciteerd in de dagvaarding. Prof. Voermans heeft een rechtszaak tegen de Intrekkingwet in een rondetafelgesprek met de Tweede Kamer dat op 13 februari jl. plaatsvond (activiteitnummer: 2018A00511) ‘kansrijk’ genoemd.

De subsidiaire vordering is nagenoeg gelijklopend aan de primaire en heeft bij toewijzing hetzelfde gevolg. Zij berust niet (alleen) op de werking van artikel 8 Wrr maar (mede) op de onverbindendheid van artikel VI Intrekkingwet dat de inwerkingstredingsbepaling bevat met daarin opgenomen de terugwerkende kracht van de Intrekkingwet. Volgens de minister en de Raad van State is die terugwerkende kracht van essentieel belang om de Intrekkingwet aan de werking van de Wrr te onttrekken. Zoals volgt uit haar primaire vordering meent Meer Democratie dat artikel VI dat effect niet kan hebben. Voor zover dat echter wel het geval zou

zijn, is van belang dat deze bepaling in strijd is met artikel 6 en artikel 10 EVRM en daarom, gelet op artikel 94 Grondwet, onverbindend is.

Consequenties van de vordering en de toewijzing daarvan

Met het uitbrengen van de dagvaarding is een procedure begonnen die in drie instanties kan worden gevoerd: rechtbank, gerechtshof en Hoge Raad. Zolang de procedure loopt, blijft het op grond van de primaire en subsidiaire vordering onzeker of de Intrekkingswet, als die na bekrachtiging in het Staatsblad wordt geplaatst, ook daadwerkelijk in werking treedt en terugwerkende kracht heeft tot het tijdstip van bekrachtiging. Als de vordering op enig moment (in beroep, hoger beroep of cassatie) door de rechter wordt toegewezen, betekent dit dat de Intrekkingswet van meet af aan opgeschort is geweest en dus nooit in werking is getreden. Over de Intrekkingswet zal dan alsnog een raadgevend referendum kunnen worden gehouden. Die consequentie geldt echter niet alleen voor de Intrekkingswet, maar voor alle wetten die na de publicatie van de Intrekkingswet in het Staatsblad worden geplaatst. Er kan immers vanuit worden gegaan dat de minister na publicatie van de Intrekkingswet het (volgens Meer Democratie onhoudbare) standpunt zal innemen dat die wet in werking is getreden en de Wrr niet meer geldt. Aan de hand van dat uitgangspunt zal zij naar alle waarschijnlijkheid bij latere wetten geen besluit meer nemen en publiceren in de Staatscourant over de referendabiliteit daarvan, zoals de Wrr haar opdraagt. Aangezien die latere wetten in aansluiting op het standpunt dat de Wrr niet meer geldt inwerkingtreedingsbepalingen zullen bevatten die in strijd zijn met de Wrr, zullen ook zij, evenals de Intrekkingswet, op grond van artikel 8 lid 2 Wrr van rechtswege worden opgeschort en zullen ook zij na een rechterlijke toewijzing van de primaire of subsidiaire vordering alsnog referendabel zijn. De opschorting van rechtswege brengt mee dat (mogelijk jarenlang) gevolg wordt gegeven aan wetten die achteraf gezien nooit in werking zijn getreden. Meer Democratie kan zich voorstellen dat dit geen aanlokkelijk perspectief is. Daarom doet zij u het volgende verzoek.

Verzoek betreffende behandeling Intrekkingswet door de Eerste Kamer

Teneinde te voorkomen dat lange tijd onduidelijkheid bestaat over de vraag of de Intrekkingswet na publicatie in het Staatsblad in werking is getreden, verdient het volgens Meer Democratie sterk aanbeveling dat de Eerste Kamer het wetsvoorstel voor de Intrekkingswet niet zal behandelen of althans niet in stemming zal brengen dan wel zal voorkomen dat de Intrekkingswet wordt bekrachtigd of in het Staatsblad wordt gepubliceerd voordat de rechtbank op de vordering in de bodemprocedure heeft beslist. Zij verzoekt uw commissie ervoor zorg te dragen dat de Eerste Kamer van deze aanbeveling en de onderbouwing daarvan kennis neemt en dienovereenkomstig zal handelen.

Een afschrift van deze brief sturen wij per e-mail aan de voorzitters van de Eerste Kamerfracties.

Hoogachtend,

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'J. van der Grinten', written over a horizontal line.

Jan van der Grinten
Jutta Wijmans
Advocaten